

AZ ELRUGASZKODÁS PILLANATA

Nemzetközi grafikai biennále, Ljubljana

Elképzelhető, hogy a művészet jelenlegi pillanata nem kedvez a műfaji biennáléknak? Mielőtt magam is végignézhettem volna az idei Ljubljana-i grafikai biennalét, előzetesként igen eltérő véleményeket hallottam. A vélemények túlnyomó része pedig akörül oszlott meg, hogy mennyire rossz ez a kiállítás. Némi töprengés után az azonban nyilvánvalóvá válik, hogy ez a kiállítás igenis bemutatja azt (és csak azt mutathatja be), amit a műfaj jelen pillanatban kínál. Hogy ez milyen színvonalú, s mennyire heterogén, az más kérdés, s erről nem a rendezők tehetnek. Az utóbbi időben egyesek előszeretettel temetik a grafikát mint megújulásra képtelen műfajt. Hogy ez mennyire nincs így, arra is találunk példát. A nagymértékű változás köztudomásúan a festészetben következett be, s most legfeljebb az lehet a kérdés, ezt a megújulást a grafika hogyan tudta technikailag és szemléletben követni. Nos, csatlakozott az, aki zajos, meghökkentő, megbotránkoztató újdonságoként ment Ljubljana-ba. Egyébként is erősen vitatható, hogy vajon a nyolcvanas évek végének képzőművészetében kell-e még egyáltalán ilyesmi után kutatni, pontosabban ezt előtérbe helyezni. Hiszen a művészetnek a hetvenes évek végén hirtelen felszökött „lázát” képtelenség egy évtizednél is tovább azon a magas hőmérsékleten tartani, annál is inkább, mert ez akár a „beteg” életébe is kerülhet. A lázas állapot mesterséges fenntartása helyett vajon nem az elmúlt évtized ellentmondásokban is rendkívül gazdag tapasztalatainak letisztulása, rendszerezési törekvése, illetve az ide vezető szándék megléte jelenti-e inkább az előrelépést? Úgy tűnt, a biennále erre ad igenlő választ. A hetvenes és a nyolcvanas évek minden jelentős képzőművészeti irányzatának megfelelőjét megtalálhatuk még, de például a festészetben még itt-ott dívó hullám már nem volt uralkodó, csak egy, és nem is a legszámottevőbb kifejezési forma a sok közül. Alapjában véve jónak tekinthető ez a kiállítás azért is, mert a rendezők igen nyitottan viszonyultak a grafika sajátos, értékteremtő forrásaihoz, „új embereket” kerestek és találtak (meglepően sok a fiatal alkotó), valamint vele párhuzamosan a grafika műfajában kiemelkedőt alkotó „ismert és elismert” művészeket is megnyerték, akik kiállítási részvételükkel emelték a tárlat rangját, ezzel mércét és mértéket teremtve a fiatalabb alkotók, ötletes rendezést és elfogdható minőségű anyagot biztosítva a látogatók számára.

Egy ilyen méretű és jellegű kiállítástól alighanem felelőtlenség lenne egységes szemléletet vagy stílust számon kérni. Ha az anyag egészét akarjuk jellemezni, amely egyébként is hálátlan, mi több kilátástalan feladat, akkor elsősorban egyfajta stíluspluralizmust, avantgárd utáni állapotot említhetünk. A nemzeti szelekciótól függően alapjában véve átfogó képet nyújt a biennále, s szubjektív megítélés vagy inkább ízlés

Kimiko Kojima (Japán): Őszi hold

dolga, hogy ki mit emel ki, mi marad meg, s mi az, ami kihullik a látogató emlékezetéből, amint kilép a galériából.

A japán anyag ezúttal is vezeti a mezőnyt (a biennálével egy időben tart nyitva a két évvel ezelőtti díjasok, közöttük a most is szereplő Sonoyama Harumi önálló kiállítása). Nagyfokú szakmai igényesség, pontos kidolgozás jellemzi úgyszólván a teljes kollekciót. A japán grafikusok sokszor mellékesnek, jelentéktelennek tűnő dolgokat mutatnak be (Susumu Endo, Takashi Ikezawa, Akira Murakami), villanykörtét, ágról aláhulló vízcseppet, a fa lombjának falra vetülő árnyékát, festékkel lecsorgatott konzervdobozt, becsomagolt üveglapot —, ám mindezt akkora műgonddal teszik, hogy az már-már a mítoszteremtéssel azonos. Aki tud olvasni a köznapi tárgyakból, anyagokból és színekből, s akit vonz ezek titokzatossága, azzal kommunikálnak ezek a munkák, melyek természetesen nemcsak a technikai sokoldalúság, a mindent kipróbálni akarás igényéből és meglétéből születtek, hanem sokkal inkább a gondolati igényességből, a lényeg megidézésére irányuló törekvésből. A rendkívül finom felületek jellemzik az absztrakció jegyében alkotó japán grafikusokat is. A különböző esztétikai minőségeket hordozó foltok és a vonalban rejlő lehetőségek együttes kihasználása ezeknek a grafikáknak a legfőbb ismérve (Ariga Shinobu, Miyoshi Koji, Morimoto, Junichi, Sawada Yuishi, Shibataka Kozo). Mások amorfi, pontosan nem meghatározható részletekből építik az egészet, hogy azután egy-egy apró motívummal vagy akár magával a kompozícióval konkretizálják mondanivalójukat (Tetsuo Noda, Koichi Kanno, Taika Kinoshita).

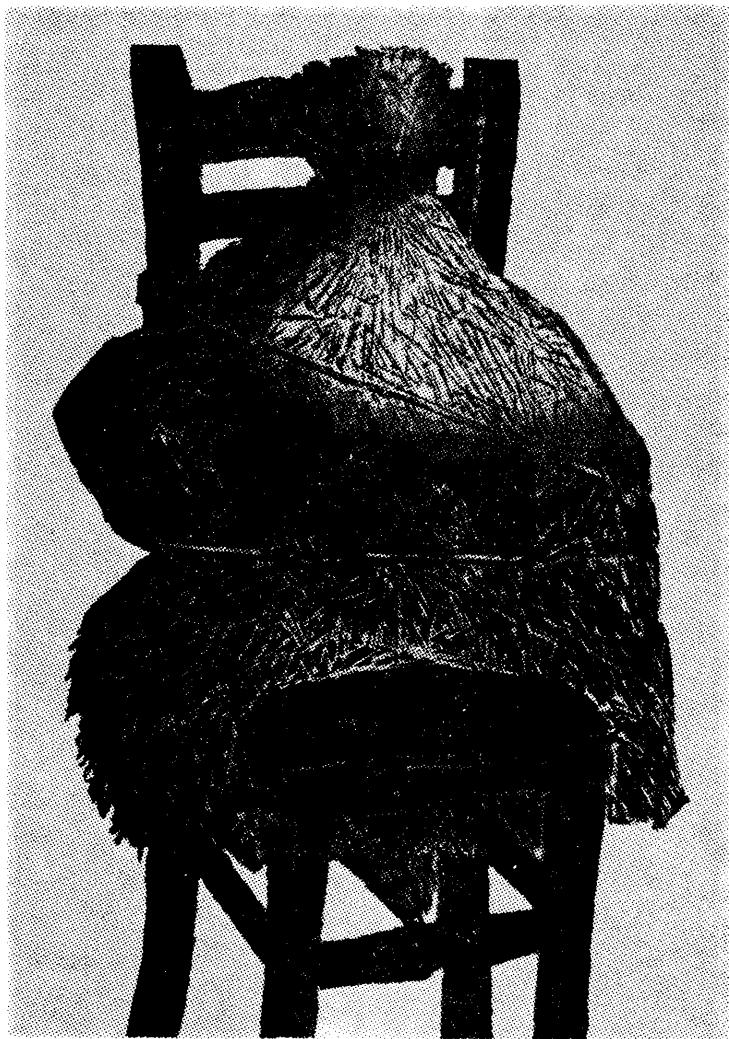
A kortárs kínai grafika még mindig elsősorban az évszázados hagyományokból építkezik. Olyan jelképekkel, sajátos motívumvilággal fejezi

ki gondolatait, amely egyszerre tud elvont és konkrét, bizakodó és peszsimista lenni. Sajátos nemzeti hangulatuk van ezeknek a grafikáknak, ugyanakkor nemzetközi értéket is képviselnek, s mindenképpen a kortárs grafika gazdagodását jelentik.

A műfaj tökéletes ismeretével, a kifinomult formaérzéssel és a vele párosuló, elmélyült gondolatisággal tűnik ki az olasz válogatás, amely éppen a hetvenes-nyolcvanas évek festészetének eredményeit szuverén művészetükbe integráló alkotók egész sorát mutatja be (Angelo Casciello, Fabio Pradarelli, Mario Dall' Aglio, Luigi Pagano). Elsősorban fiatal művészekről lévén szó, elképzelhető, hogy a grafika gyökeres megújulása a közeljövőben innen fog kiindulni, legalábbis ezek a bizalmat ébresztő, szokatlan kezdeményezések, szokatlan, új és eredeti kifejezőeszközök erre (is) engednek következtetni.

Mindenképpen ki kell emelni a belga, a holland, a francia, a norvég és a svéd válogatást. Érdekes, hogy ezek a művészek alapjában véve azonos vagy legalábbis nagyon hasonló módon szemlélik a világot. Mégpedig azt a világot, amelyben az egészel szemben egyre nagyobb szerep jut a részleteknek, a kifakadások helyett a csendes monológoknak, a felkiáltások helyett a tömondatos kijelentéseknek. Tömörségüknél fogva rendkívül erőteljes alkotások ezek (Anne Dykmans, Claude Sinte, Sylvie Germian, Jean Messagier, Jack Prins, An Willemen, Alf Ertslund, Egil Roed, Börje Almquist, Mats Lindberg, Stefan Sjöberg, Lena Petterson). Noha a körülmények folytán s egyéni adottságokból adódóan természetesen eltérően dolgozták fel, élték meg a világot, formavilágukban, szellemiségükben az az eredendően közös vonás, hogy úgy analizálnak, hogy közben azt sem tagadják, hogy éreznek. Csöndes hangú, meditatív alkotások ezek, a művészek mintegy a maguk számára tudatosítják a világ összefüggéseit. Mondtuk, elemeznek és éreznek egyszerre, s ennek a kettősségnek az eredménye a munkáikban megnyilvánuló derű, olykor groteszkbe hajló humor vagy éppen a tragikum.

Figyelemre méltó, noha erősen megosztott az angol szelekció. Az új festészet kelléktárából és érzésvilágából merítő alkotók (Joé Tilsón, Maichael Rothenstein, Susan Porteous, Paul Norton, Michael Martin) munkáin az expresszionizmusra jellemző felfokozottság uralkodik. Megkísérlik egyszerre láttatni az ábrázoltak külső formáját és a mögöttük felsejlő belső tartalmakat. Grafikáikat erősen expresszív, néha szürrealisztikus látásmód jellemzi, olykor groteszk felhanggal. Hogy az egymást merőben keresztező művészi törekvések divatját éljük, annak ékes bizonyítéka az angol válogatás másik, Susan Jameson, William Kidner, Mark Millmore, Angela Newberry, Andrew Price és Francis St. Claire Miller képviselte vonulata, amely a technikai bravúrok révén tűnik ki. Magas fokú szakmai tudással átítatott racionalizmusuk azonban nem torkollik öncélú művészetbe, mert formaalakításuk, komponálásmódjuk az egyszerű helyzeteken túli, általános érvényű mementóvá emeli a témát.

Adriana Marož (Jugoszlávia): Ki kicsoda?

A fenti csoportosítás nem alkalmazható az amerikai szelekcióna, mert ott ahány alkotó, annyiféle törekvés figyelhető meg. Az individualizálódó, esetenként identitás zavarral küzdő korszak, amelyben az egyén számára adott azonosulási lehetőségek is igen nehezen körvonalazhatók, talán az ő műveikben tükröződik leginkább. A legszélsőségesebb megol-

dások formájában a minimal arttól tanultak, a popos motívumok, a neo-és absztrakt expresszionizmus eszköztárának összetevői, tüskés, bozontos gesztusokra és grafikus hatásokra építő alkotások egyaránt megtalálhatók. Jelképesnek is felfogható hát a zsúri döntése, mely szerint a biennále nagydíját is amerikai művész, Dan Allison kapja, másfelől az is sejthető, hogy a kiadott díjak nem mindig tükrözik a minőséget.

Végül szóljunk a hazai mezőnyről, amely a közepesnél jobb, egyenletes színvonalú munkákból tevődött össze. Megnyugtató, hogy a legaktívabb és leggyakrabban szereplő középgeneráció, Safet Zec, Branko Miljuš, Joše Ciuha, Hysni Krasniqi, Emir Dragulj mellett olyan ígéretes, fiatal grafikusok is jelentkeztek, mint Boge Dimovszki, Marija Ilić, Dimse Nikola vagy éppen Klavdij Tutta, az előző biennále egyik díjazottja, akik itt prezentált alkotásaik színvonalát és tematikáját tekintve egyaránt megállják helyüket a kiállítás anyagában.

Összegezőképpen mit is mondhatnánk? Elképesztő tarkaságában is vonzó és figyelemre méltó ez a tárlat, de mindenekelőtt reális: tükrözi a kortárs művészet iszonyú sokféleségét, sejteti talán a tanácstalanságot is, ezek a tetszeni vágyó, szép összhangzatú s a mellettük egyszáló nyers, kifordított esztétikai köröket leíró alkotások tükrözik kicsiben azt, amit az egész kiállítás sugall: az itt kiállítottak még nem mutatják ugyan egyértelműen az új irányzatokat, de már felvillantják a meglévő továbbfejlődésének lehetőségét, mutációját. Híven tükrözi a grafika avantgárd utáni, de még a következő lépés előtti állapotát. Az elrugaszkodás sokat ígérő, újat érlelő pillanata ez.

P. NÁRAY Éva

A MESTERSÉGESSÉG SZÉPSÉGEI

Robert Mapplethorpe kiállítása a belgrádi Modern Művészetek Múzeumában

Kezd beigazolódni Oscar Wilde *Eszményi férjének* jóslata: „A természetesség túl nehéz póz ahhoz, hogy huzamosan kitarthassunk mellette.” Legalábbis első pillantásra ez jut eszünkbe Robert Mapplethorpe-nak a belgrádi Modern Művészetek Múzeumában megrendezett ötven fekete-fehér fotókból álló kiállításán. Az amerikai művész motívumaiban ugyan is mindig van valami természetellenes, valami csinált és eltúlozott: ha izmos kart fényképez, azon föltétlenül érződik, hogy főleg proteinkészítményekkel fújták fel, ha egy virágon akad meg a szeme, biztosak lehetünk benne, hogy nem a mezőn, hanem egy virágcserepben találta, ha pedig arcot kap lencsevégre, annak viselője kötelezően a legtermészetlenebb emberi teremtmény, a sztár lesz. Szinte mindegy, hogy melyik sztár: a lényeg az, hogy eléggé menő legyen ahhoz, hogy a fotóról önnön idézőjelbe tett változataként tekintsen le ránk. Mapplet-